

PROUZOVÁ, Petra, *Recepce pedagogiky Herberta Spencera v české kultuře*, České Budějovice 2023, 119 s. bez příloh.

Diplomová práce Historického ústavu Filozofické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích

Posudek oponenta diplomové práce

Tématem předložené diplomové práce Petry Prouzové je recepce pedagogických názorů britského filozofa a sociologa Herberta Spencera v českém společensko-kulturním prostředí. Autorka se v ní snaží reflektovat, které osobnosti byly jeho myšlenkami ve druhé polovině 19. a první polovině 20. století inspirovány a které nikoliv. Hovoří tak v této souvislosti o Spencerových českých přívržencích a jeho kritikách.

Význam práce tkví především v tom, že to byl zejména Herbert Spencer, který ve svém díle opakovaně upozorňoval na význam rozumové a mravní výchovy. Zdůrazňoval současně nezbytnost jejich propojení s tělesným rozvojem jedince při respektování jeho věkových a individuálních zvláštností.

Diplomová práce je rozdělena do čtyř kapitol, Úvodu, Závěru a Seznamu použitých pramenů a literatury. I. kapitola pojednává o stručném nástinu života Herberta Spencera, byť poměrně stručně, a II. kapitola o jeho pojetí pedagogiky a výchovy. Pomyslné jádro práce představují kapitola III. (Spencerovi čeští přívrženci) a IV. (Kritikové Spencerova učení), z nichž první zmíněná zabírá 46 stran a druhá 18 stran.

Nevědomě patřil Herbert Spencer mezi stoupence zásad Jana Amose Komenského, kdy navrhoval postupovat od vlastních pozorování k teorii, od určitého k neurčitému, konkrétního k abstraktnímu. Škola měla podporovat zájmy dětí a vést je k sebevzdělávání, přičemž usilovat o prohloubení vytrvalosti, odvahy, trpělivosti či vyrovnání se s neúspěchy. Ve školním kurikulu protěžoval jako evolucionista přírodní vědy na úkor humanitních a cizích jazyků. Své stoupence ve Velké Británii si získával především důrazem na praktičnost a využitelnost učiva a aktivní zapojení žáků do vyučovacího procesu. Neopomínal rovněž morální cíle formace, kdy nejvyšší mravností bylo dosažení štěstí a blaha životě jednotlivce i společnosti.

Mezi Spencerovy nadšené stoupence patřil v českých zemích především zakladatel Sokola Miroslav Tyrš, který oceňoval jeho myšlenky v praktické aplikaci na tělesnou výchovu. Tu však vnímal velmi široce, tedy nikoliv pouze jako zdravotní prospěšnost, ale též etickou, estetickou či hospodářskou formaci. Jinými slovy, z fyzické síly jednotlivých občanů se

skládala všeobecná síla a energie národa. Jinými nadšenými Spencerovými obdivovateli byli učitel a publicista Emanuel Makovička, učitel a překladatel Josef Úlehla, filozof Josef Mikš, sociolog Břetislav Foustka a mnozí další.

Mezi kritiky Spencerových myšlenek lze naopak řadit zejména církevní představitele, např. Karla Statečného, Antonína Podlahu, Jana Procházku či Matěje Procházku, kteří považovali darwinistické chápání světa za neslučitelné s jejich náboženským vyznáním, především v otázce evolučního vývoje druhů, (ne)smrtelnosti lidské duše, morálních principů či přístupu k výchově a morálce.

Časový rámec kvalifikačního textu tvoří přelomu 19. a 20. století, kdy v českých zemích probíhaly důležité změny kulturního, politického, společenského a hospodářského života a měnil se charakter české společnosti. Cíli práce vhodně odpovídají použité metody, a to přístupu kulturního a intelektuálního transferu.

Práce je psána čtivým kultivovaným jazykem, který si přesto uchovává svůj odborný ráz. Oceňuji současně rozsáhlý poznámkový aparát, jehož funkcí je nejen odkazovat na prameny a literaturu, ale rovněž vysvětlovat detaily, které by jinak vlastní text zatížily.

Předloženou práci Petry Prouzové doporučuji k obhajobě a hodnotím stupněm *výborně*.

Dovolím si autorce položit dva dotazy -

1. Reflektuje Spencerovo dílo v české kultuře, aniž však tento termín nějak vysvětlujete. Co je tedy pro Vás česká kultura?
2. Váš záběr pramenů je široký. Proč jste však opomenula dobový tisk?

V Českých Budějovicích dne 2. června 2023

doc. PhDr. et PaedDr. Marek Šmíd, Ph.D.